

Benedek Katalin

Ádámról és Éváról, avagy a fazekas lelke

Németh János kerámiaképein különleges dolgok történnek. Adva van egy Ádám és egy Éva... vagy több. Mindegyik a kígyótól ölelt fa mellett áll... vagy mégsem?

Érdekes dolog összevetni két, egymástól húsz év távolságban született kompozíciót: a korábbi (az 1980-as évekből) Ádám és Éva teljesen meztelenül, leplezetlen naivitással néz a világba, s még a kígyótól ölelt fa tetején is Nap süt. Esendő várakozás érzik a két emberalakon: a bűnbeesés előtt, netán közben vannak, talán az első pillanatában. A másikon két riadt, a saját tettére eszmélő embert látunk. Minden szinte ugyanaz, a kígyótól ölelt fa, a két ember tartása, csak éppen Ádám ágyékkötővel takarja el magát, Éva némi szégyenlősséggel fedi el kezével a szeméremdombját. És a fa tetején nem a Nap süt, hanem a sátán vigyorog. Ez a második készült húsz évvel később...

Németh János művészetében kitapintható egy bizonyos vonulat, amely nem másról szól, mint az emberpár ábrázolásáról. De úgy is írhatnám, „Az Emberpár” ábrázolásáról. És ez az Ádám és Éva nem csak az első, a mitologikus emberpár, hanem egyáltalán „Az Emberpár”, még akkor is, ha egy sétány padján ülnek a 19. század végén, a 20. század elején, a férfi cilinderben és zakettben, a nő turnírban, kalappal a fején 2005-ből. De „Az Emberpár” látható akkor is, ha Betlehembe megyünk, és a képen hárman vannak, hiszen Mária és József között-előtt ott fekszik a Kisjézus. A *Szent Család* az 1990-es évek végéről.

Végül ugyanabból az időszakból itt a *Fürdőzők* című kompozíció: a két ember száz évvel ezelőtt tartozott össze, s talán éppen e mű készítésének pillanatában döntöttek úgy, hogy megörökítetik magukat a helybeli fotográfussal. A két alak szépen, nyakig zárt fürdőmezbe öltözve, derékig kiemelkedik a virágok szegélyezte vízből, tudatában annak, hogy helyes, illendő és modern az, amit tesznek.

Németh János humorral és humánussal telített művészete tömören jellemez: egy elkerekedő szempár, egy félmosoly sokat megsejtet az emberi attitűdökből. Hozzásegíti ehhez sajátos – szinte azt mondhatnám, mindennapi – látásmódja: például Szűz Mária és Szent József nála, természetes módon, földi emberek arcát viseli. Olyanok, mint a szomszéd néni és bácsi, a közeli, zalai gazdálkodó páros, mint bármelyikünk. Szinte az az érzésünk, hogy Németh János az összes képével, alkotásával egyetlen egy dolgot sugall: a szentség nem a külsőben van.

Ugyanakkor ezek az ízes domborművek – bármekkorák is – mind monumentálisak: ez a monumentalitás a legkevésbé sem a méretüktől, hanem hatásuktól, a formákat kitöltő tartalmuktól függ.

Mondhatom, hogy nekem könnyű a dolgom, előttem áll négy dombormű, négy kép, amelyekkel szinte nap, mint nap találkozom. Németh János négy teremtményén átsugárzik a lelke; ezek a mintegy tíz év során keletkezett művek a későbbi Ádám és Éva (és egyébként az összes Ádám-Éva figurája), a sétányon üldögélő Emberpár, a Szent Család, és a Fürdőzők.

*

A kerámiában – már abban a fajtájában, amit Németh János művel – magától értetődően van valami rusztikus, amit tulajdonképpen így lehet meghatározni: értelmes leegyszerűsítés. Az alkotó éppen a formák fokozhatatlan egyszerűségében találja meg törekvéseinek lényegét. A világos okkerre égetett felületi agyagmáz bevonatából biztos kézzel csak annyit töröl vissza, amennyivel gazdagíthatja a felület tónusát. Ez pedig nála hatalmas természetességgel párosul: nem modoros.

Legfőképpen pedig, ott rejlik benne a magyar kultúra teremtő folytatása. Igaz, hogy alkotásainak igen nagy részét, az egyes művek számos részletét korongon formázza meg, ezeket azonban kicsit elvarázsolja – és a

Németh János:
Ádám és Éva

varázslatos kéz alól így kerekednek nagyszerű, modern szobrok, amelyek ugyanakkor a múltat is hordozzák. Egyszerűen szólva birtokosa, örököse az egyetemes kultúrának.

Tisztelekűségét, intellektusát átjárja az anyag, amellyel dolgozik, az egyes művekben különbözőképpen közelít a választott szubsztanciához, az agyaghoz.

Egész alkotói tevékenysége mondhatni az emberiség kollektív emlékezetét viseli magán: ezért érezhetjük úgy olykor, hogy az ősi mezopotámiai agyagosok, a sumer, asszír, hettita és krétai agyagművesség, máskor pedig kora-középkori fazekasok nyomában jár.

Ez, a kollektív emlékezet, csalja elő belőle „Az Emberpár” különféle megfogalmazásait is. Férfi és nő, ember és asszony összetartozik: egymásra vannak utalva az életben is, az agyagban is.

Ugyanakkor ezek az ábrázolt alakok különböző korokat is idéznek: a világ keletkezésétől, az ember teremtésétől kezdve, amely egy bizonyos, mitologikus megközelítés, a bibliai jeleneten át a mai napig. Ezeket különféle jelképek is hangsúlyozzák. Gesztusait és szimbólumait megtartja, de más-más csoportosításban. Jelen van például a Nap, a virágok, a madarak, hiszen Németh János szerint: „A régi formákat nem felbontani, de megtartani és továbbfejleszteni kell”.

Hagyományféltő művészetében láncszemekként kapcsolódnak egymáshoz az egyes darabok, ezért van bátorságom ezt a négy, említett kerámia képet is egymás mellé tenni. Nincs ugyanis anarchia abban, ami agyagból keletkezik a keze alatt, sárlényeiben nincs kuszaság, összevisszaság.

Ádám és Éva – akármelyik feldolgozást nézzük is – az emberpár megtestesülése, akik éppen előtte vannak az eredendő bűn elkövetésének, vagy éppen elkövetik, vagy egy pillanattal utána járnak. Mária és József a harmonikus együttlétet hozzák közénk, ahol is Szent József kezében még mestersége címere, a hatalmas bárd is ott van, amely elsődleges jelképi tartalma mellett jelzi, hogy ha kell, megvédi családját. (Erről egyébként eszembe jut a zalaszentmihályi „Szent Mihály dombormű”, ahol az alak óriási lángpallost tart a kezében, amellyel kiűzte Ádámot és Évát a Paradicsomból. Ugyanakkor ez az a

pallos, amellyel majd az Utolsó Ítéletkor jelenik meg – minden alkotás minden részletében az egyetemes kultúra köszön vissza.) Nyilvánvaló, hogy itt is megjelenik a Nap Mária feje fölött, míg az összehajló páros válla mögül betekint a képbe a hagyományos betlehemi ökör.

Összetartozó a padon ülő *Emberpár* is, akiket a művész némi kacsintással, megbocsátó mosollyal vetít elénk, és végül összetartozó a *Fürdőzők* férfi- és nőalakja is. A padon ülők mögött dús kert lombjai árulkodnak a meghitt hangulatról, amelyet mi csak meglesünk – a *Fürdőzők* pedig virágos part előtt merültek derékig a vízbe.

Ami, mindezekon túl, mindegyik képet összeköti a másikkal, az a szeretet, ahogyan Németh János megformázta őket. Megbocsátó, elnéző humor és sok-sok szeretet. Meséket, balladákat idéző művei szelídek és vaskosak és – élnek.

Isten éltesse még sokáig így, derűben és szeretetben!

Budapest, 2009. március

Németh János:
Ádám és Éva
2008
- agyagmázás
samott